

Fənn sillabusu:

İxtisas : 050704 " Baytarlıq təbabəti "

Fakültə: "Baytarlıq"

Kafedra: "Baytarlıq və zoomühəndislik elmləri"

I.Fənn haqqında məlumat

Fənnin adı: **Latın dili və baytarlıq terminologiyası** (ADAU-nun Tədris Metodiki Şurasının 07.12.2016-cı il tarixli iclasında (2 sayılı pr.) təsdiq edilmişdir.

Kodu: İPF-B08

Tədris ili : I (2025/2026)

Semestr: I (payız)

Tədris yükü: Cəmi:60 saat. Auditoriyadan kənar 30 saat. Auditoriya 30 saat (Sem.30 saat)

Tədris forması: Əyani

Tədris dili : Azərbaycan dili

AKTS üzrə kredit: 2 kredit

Auditoriya N:

II. Müəllim haqqında məlumat:

Adı,soyadı,elmi dərəcəsi və elmi adı : b/m.Hüseynov Tahir Talib oğlu.

Məsləhət günləri və saati: I-ci gün 14:00

Kafedranın ünvanı : Lənkəran ş., Fiziki küç., 170-a

E-mail ünvanı : huseynovtahir1967@gmail.com

III.Tövsiyyə olunan dərslik, dərs və vəsaiti metodik vəsaitlər:

1. Akif Əliyev Latın dili (dərs vəsaiti) 2014-cı il

Əlavə

Akif Əliyev seminar mövzuları

İnternet saitləri :

IV. Prerekvizitlər: Fənnin tədrisi üçün öncədən prerekvizit fənn yoxdur

V. Korekvizitlər: Bu fənnin tədrisi ilə eyni vaxta başqa fənlərin də tədris olunmasına zərurət yoxdur.

VI. Fənnin təsviri və məqsədi: Müasir dillərin əksəriyyətində elmi və texniki terminlərin yaradılmasında, demək olar ki, bütün elimlərdə, eləcə də xalqlararası ünsiyyətdə geniş şəkildə latın sözlərində və latın sözdüzəldici elementlərdən istifadə olunur. Bunu sübut edən çoxsaylı misallar göstərmək olar: qlobal, genetikə, kosmonavt, informatika, texnologiya, innovasiya və s. Eyni zamanda, nəin ki, elmi terminologiya - yada , hətta hər hansı savadlı adamın nitqində, danışığında bəzi sözlərin işlədilməş adi hal kimi qəbu edilir: məsələm, effekt, normal, moment, obyekt, subyekt, institut, dekan, rektor, fakültə, professor, dosent, rektor, doktor, assistent, laborant, doktorant, magistrant, kursor, dissertant və bir çox digər sözlər. Nəzərə almaq lazımdır ki, bu sözlər latın - yunan mənşəlidir. Müasir tibb və baytarlıq elmi terminologiyası, demək olar ki, əsas etibarilə, yunan və latın mənşəli sözlərdən və yunan-latın sözdüzəldici elementlər (prefix, söz kökü və suffiks) vasitəsi ilə süni yaradılmış sözlərdən ibarətdir.

Müxtəlif növ xəstəliklərə, patoloji proseslərə, klinik simptomlara, elementlər fondundan istifadə edilir. Tibb və baytarlıq terminləri, o cümlədən əczaçılıq, anatomik, klinik terminlər əsasən latın - yunan mənşəli sözlərdən ibarətdir.

Ümumdünya Səhiyyə Təşkilatının (ÜST) nəşr etdiyi "Beynəlxalq farmakopeyada formakopeya-da ("Pharmacopoea Internationalis ") hər bir dərman maddəsinə beynəlxalq latın adı verilmişdir ki, bütün ölkələrdə həmin addan istifadə edilməsi tövsiyə olunur.

Dünyanın əksər ölkələrində reseptlər latın dilini grammatika və sintaksisi qaydaları üzrə latın dilində tərtib edilir. Ona görə də istər alman, istər macar, istərsə də azərbaycanlı həkim tərəfindən tərtib edilmiş resept dünyanın hər hansı bir dövlətində başa düşülür. Eləcə də istər fransız, istərsə də rus həkiminin yazdığı resept üzrə aptekdə İsveçdə, Polşada və ya Kanadada dərman hazırlana bilər.

1955-ci ildə Parisdə qəbul olunmuş "Beynəlxalq anatomik nomenklatura ("Nomen anatomica") latın və yunan sözlərində ibarət olmaqla, həm də latın dilində yazılmışdır. Botaniki və zooloji beynəlxalq nomenklaturaların terminologiyaları da latın və yunan mənşəli sözlərdən ibarətdir. 1970-ci ildə Leninqrada şəhərində (indiki Sankt-Peterburq şəhəri) keçirilmiş anatomların Beynəlxalq Konqresində latın dilində Beynəlxalq histoloji nomenklatura təsdiq olunmuşdur. Müasir dövrdə də latın və qədim yunan dilləri əksər elmlərin terminologiyasında, o cümlədən olduqca geniş və zəngin hesab edilir tibbi-baytarlıq və əczaçılıq terminologiyalarının əsasını təşkil edir. Latın dili (**Lingua latina**) haqqında Hələ ən qədim zamanlardan həkimlər və əczaçılar arasında belə bir məşhur ifadə işlədilir:

"Invia est in medicina, via sine lingua latina" (latın dilini bilmədən tibbin yolları keçilməzdir) və yaxud " Non est medicina, sine lingua latina" (latın dilsiz tibb yoxdur). Artıq bu ifadələr özü-özlüyündə latın dilini öyrənilməsinin sizin üçün nə qədər zəruri, nə dərəcədə vacib olmasına işarə edir.

Latın dilinin **Nomenklaturası** (nomenclatura) - əşyanın, orqanın və orqanlar sisteminin adlarını özündə birləşdirən anlayışdır (məsələn, əzələ, sinir, qabırğa, çıxıntı, arteria, məhlul, məlhəm və s.) Nomenklatura müyyən elm yaxud texnika sahəsinin terminoloji təsnifatının bir hissəsidir.

Latın dilinin **Terminologiyası**-hər hansı bir ixtisasa aid terminləri və nomenklatura adlarını özündə birləşdirən anlayışdır. Müasir tibb və baytarlıq terminologiyası latın -yunan tərkibli olmaqla, üç əsas nomenklatura qruplarından ibarətdir: 1) anatomo-histoloji; 2) klinik; 3) əczaçılıq.

Latın dilinin grammatikası o qədər mükəmməl və qamətli formada işlənmişdir ki, hətta hazırda da aparıcı Avropa dillərinin grammatikasının əsasını təşkil etməklə, əsas grammatik kateqoriyaların da dəyişdirilməyərək latın dilində olduğu kimi saxlanılır (məsələn, perfekt, imperfect, Infinitivus, nominatives, participium, substantivum və s.).

Tədqiqat latın dili bütün sahələrə sirayət edir və həmin sahələrdə yayılmaqla, elmin və digər bilik sahələrinin terminoloji bazasını təşkil etməyə başlayır. Elm məktəb, maarif, diplomatiya, hüquqşünaslıq, katolik kilsə, ədəbiyyat, təbabət və digər sahələrdə latın dili aparıcı rol oynamağa başlayır.

VII. Davamiyyətə verilən tələblər: Fənn üzrə semestr ərzində buraxılmış auditoriya saatlarının ümumi sayı Elmi Şuranın 16 may 2024-cü il tarixli qərarına uyğun olaraq davamiyyət meyarları nəzərə alınmaqla müəyyən olunmuş həddən yuxarı olduğu halda tələbə həmin fəndən imtahana buraxılmaz, onun həmin fənn üzrə akademik borcu qalır.

VIII. Qiymətləndirmə : Tələbələrin biliyi 100 ballı sistemlə qiymətləndirilir. Bundan 50 balı tələbə semestr ərzində, 50 balı isə imtahanda toplayır. Semestr ərzində toplanan 50 bala aşağıdakılar aiddir: 20 bal seminar və laboratoriya dərslərində fəaliyyətinə görə və 30 bal kollokviumların nəticələrinə görə. Qiymətləndirmə zamanı Elmi Şuranın 16 may 2024-cü il tarixli qərarına uyğun olaraq qiymətləndirmə meyarları nəzərə alınır.

İmtahan biletinə bir qayda olaraq fənni əhatə edən 5 sual daxil edilir.

Qiymət meyarları aşağıdakılardır.

- 10 bal -tələbə keçilmiş material dərinədən başa düşür,cavabı dəqiq və hərtərəfidir
-9 bal - tələbə keçilmiş material tam başa düşür, cavabı dəqiqdir və mövzunun mətnini tam açar bilir.
-8 bal - tələbə cavabında ümumi xarakterli bəzi qüsurlara yol verir;
-7 bal - tələbə keçilmiş materialı başa düşür,lakin nəzəri cəhətdən bəzi məsələləri əsaslandırma bilmir
-6 bal - tələbənin cavabı əsasən düzgündür.
-5 bal- tələbənin cavabında çatışmazlıqlar var, mövzunu tam əhatə edə bilmir.
-4 bal -tələbənin cavabı qismən doğrudur, lakin mövzunu izah edərkən bəzi səhvlərə yol verir;
-3 bal - tələbənin mövzudan xəbəri var, lakin fikrini əsaslandırma bilmir;
-1-2 bal - tələbənin mövzudan qismən xəbəri var.
-0 bal - suala cavab yoxdur.

Tələbənin imtahanada topladığı balın miqdarı 17-dən az olmamalıdır.Əks təqdirdə tələbənin imtahan göstəriciləri semester ərzində tədris fəaliyyəti nəticəsində topladığı bala əlavə olunmur. Semestr nəticəsinə görə yekun qiymətləndirmə (imtahan və imtahanaqədərki ballar əsasında)

91- 100 bal - əla (A)

81- 90 bal- çox yaxşı (B)

71- 80bal- yaxşı (C)

61- 70 bal- kafi (D)

51-60 bal -qənaətbəxş (E)

51-baldanaşağı-qeyri-kafi(F)

IX.Davranış qaydalarının pozulması:Tələbə Universitetin daxili nizam-intizam qaydalarını pozduqda əsasnamədə nəzərdə tutulan qaydada tədbir görülməli.

X.Təqvim mövzu planı: Seminar -30 saat. Cəmi 30- saat.

No	Keçirilən seminar mövzularınınməzmunu	Seminar	Tarix
1	2	3	4
1.	Mövzu Latın dili fənninə giriş. Plan: 1. Latın dili və onun tarixi. 2. Latın dilinin terminologiyası. 3. Latın dili beynəlxalq elm dili kimi. Mənbə: 1). Akif Əliyev latın dili dərslik. 2). Seminar materialları. 3).İnternet saitləri.	2	
2.	Mövzu : Fonetika və orfoepiya – Latın əlifbası Plan : 1. Latın əlifbasında hərflərin çap və yazı formaları. 2. Sait və Samit səslər, onların tələffüzü. Mənbə: 1) Akif Əliyev latın dili dərslik. 2) Seminar materialları. 3) İnternet saitləri.	2	
3.	Mövzu : Diqraflar və qarışıq tipli hərf birləşmələri. Plan : 1.Samitlərdən ibarət hərf birləşmələrinin diqrafların tələffüzü 2. Samit və saitlərdən ibarət birləşmələrinin tələffüzü 3.Diftonların tələffüzü Mənbə: 1) Akif Əliyev latın dili dərslik. 2) Seminar materialları. 3) İnternet saitləri.	2	
4.	Mövzu : Fel haqqında məlumat.Felin şəxslər üzrə dəyişməsi Plan : 1. Fel nitq hissəsi kimi. 2. Felin qramatik kateqoriyaları. 3. Latın baytarlıq	2	

	terminologiyasında felin rolu. 4. Felin əmr forması 5. Felin məlum növünün şəxs sonluqları. 6. Felin təsrifi. Mənbə: 1). Akif Əliyev latın dili dərslik. 2). Seminar materialları. 3). Internet saytləri.		
5.	Mövzu : İsim haqqında məlumat. İsimlərin hallanma tipləri. Plan : 1. İsim nitq hissəsi kimi. 2. İsimlərin hallanma tipləri. 3.İsimlərin qramatik kateqoriyaları. Mənbə: 1) Akif Əliyev latın dili dərslik. 2) Seminar materialları. 3) Internet saytləri.	2	
6.	Mövzu : Reseptin latın dilində tərtib edilməsi Resept haqqında məlumat. Plan : 1. Reseptin tərtib edilməsi. 2. Reseptin yazılış qaydası. Mənbə: 1) Akif Əliyev latın dili dərslik. 2) Seminar materialları. 3) Internet saytləri.	2	
7.	Mövzu : Dərman formaları. Plan : 1.Sərt dərman formaları 2. Maye dərman formaları 3.Yumşaq dərman formaları Mənbə: 1) Akif Əliyev latın dili dərslik. 2) Seminar materialları. 3) Internet saytləri.	2	
8.	Mövzu : Reseptdə əlavə qeydlər və işarələr. Plan : 1. Reseptdə ixtisarlar. 2. Reseptdə xüsusi terminlər. 3. Reseptdə dərman bitkiləri. 4. Reseptdə məlhəmlər. Mənbə: 1) Akif Əliyev latın dili dərslik. 2 Seminar materialları. 3) Internet saytləri.	2	
9.	Mövzu : Əvəzlilər . Plan : 1. Əvəzlilər haqqında məlumat. 2. Şəxs əvəzliləri 3.Yiyəlik əvəzliləri Mənbə: 1) Akif Əliyev latın dili dərslik. 2) Seminar materialları. 3) Internet saytləri.	2	
10.	Mövzu : Zərf haqqında məlumat. Plan : 1. Zərf. 2. Latın dilində zərf. 3. Reseptdə işlədilən zərflər. Mənbə: 1) Akif Əliyev latın dili dərslik.	2	

	2) Seminar materialları. 3) İnternet saıtləri.		
11.	Mövzu : Anatomik Nomenklatura. Plan : 1. Anatomik terminin quruluşu. 2. Anatomik terminlərin adları. Mənbə: 1) Akif Əliyev latın dili dərslik. 2) Seminar materialları. 3) İnternet saıtləri.	2	
12.	Mövzu : Kimyəvi Nomenklatura. Plan : 1. Vacib kimyəvi elementlərin latın adları. 2. Turşuların adları. 3. Oksidlərin adları. Mənbə: 1) Akif Əliyev latın dili dərslik. 2) Seminar materialları. 3) İnternet saıtləri.	2	
13.	Mövzu : Serum, Vaksın və anatoksinlər. Plan : 1. Serumlar. 2. Vaksınlar. 3. Anatoksinlər. Mənbə: 1) Akif Əliyev latın dili dərslik. 2) Seminar materialları. 3) İnternet saıtləri.	2	
14.	Mövzu : Vitaminlərin latın adları. Plan : 1. Vitaminlərin qrupları. 2. B qrupu vitaminləri 3. D vitamini və onların təsiri. Mənbə: 1) Akif Əliyev latın dili dərslik. 2) Seminar materialları. 3) İnternet saıtləri.	2	
15.	Mövzu : Hormonal və ferment preparatların adları. Plan : 1. Hormon və Hormonal preparatlar. 2. Fermentlər və ferment preparatları. Mənbə: 1) Akif Əliyev latın dili dərslik. 2) Seminar materialları. 3) İnternet saıtləri.	2	
Cəmi:		30 saat	

XI. Fənn üzrə tələblər: Latın dili beynəlxalq elm dili olmaqla terminologiya və Nomenklaturadan bəhs edir. Resepturanın əsasını təşkil edir. Resepz latın dilində yazılır. Dünyada bu reseplə dərman buraxılır.

XII. Fənn üzrə təlimin nəticələri: Reseptdə əlavə qeydlər və işarələr. Resepturanın əsasını təşkil edir. Latın dilinin terminologiyası əsasını təşkil edir

XIII. Tələbələrin fənn haqqında fikrinin öyrənilməsi:

XIV. I Kollektivium sualları:

1. Latin dili və onun tarixi
2. Latin dilinin terminologiyası.
3. Latin dili beynəlxalq elm dili kimi.
4. Latin əlifbasında hərflərin çap və yazı formaları.
5. Sait və Samit səslər, onların tələffüzü.
6. Samitlərdən ibarət hərflər birləşmələrinin diqrafların tələffüzü
7. Samit və saitlərdən ibarət birləşmələrinin tələffüzü
8. Diftonların tələffüzü
9. Fel nitq hissəsi kimi.
10. Felin qramatik kateqoriyaları.

II. Kollektivium sualları:

1. Latin baytarlıq terminologiyasında felin rolu.
2. Felin əmr forması.
3. Felin məlum növünün şəxs sonluqları.
4. Felin təsrifi.
5. İsim nitq hissəsi kimi.
6. İsimlərin hallanma tipləri.
7. İsimlərin qramatik kateqoriyaları
8. Reseptin tərtib edilməsi.
9. Reseptin yazılış qaydası
10. Sərt dərman formaları

XV. İmtahan sualları.

1. Latin dili və onun tarixi
2. Latin dilinin terminologiyası.
3. Latin dili beynəlxalq elm dili kimi.
4. Latin əlifbasında hərflərin çap və yazı formaları.
5. Sait və Samit səslər, onların tələffüzü.
6. Samitlərdən ibarət hərflər birləşmələrinin diqrafların tələffüzü
7. Samit və saitlərdən ibarət birləşmələrinin tələffüzü
8. Diftonların tələffüzü
9. Fel nitq hissəsi kimi.
10. Felin qramatik kateqoriyaları.
11. Latin baytarlıq terminologiyasında felin rolu.
12. Felin əmr forması.
13. Felin məlum növünün şəxs sonluqları.
14. Felin təsrifi.
15. İsim nitq hissəsi kimi.
16. İsimlərin hallanma tipləri.
17. İsimlərin qramatik kateqoriyaları
18. Reseptin tərtib edilməsi.
19. Reseptin yazılış qaydası
20. Sərt dərman formaları
21. Maye dərman formaları
22. Yumşaq dərman formaları
23. Reseptdə ixtisarlər.
24. Reseptdə xüsusi terminlər.
25. Reseptdə dərman bitkiləri.
26. Reseptdə mülhəmlər.

27. Əvəzlilər haqqında məlumat.
28. Şəxs əvəzliləri.
29. Yiyəlik əvəzliləri.
30. Zərf haqqında ümumi məlumat.
31. Latın dilində zərf.
32. Reseptdə işlədilən zərflər.
33. Anatmik terminin quruluşu.
34. Anatmik terminlərin adları.
35. Vacib kimyəvi elementlərin latın adları.
36. Turşuların adları.
37. Oksidlərin adları.
38. Serumlar.
39. Vaksinlər.
40. Anatoksinlər.
41. Vitaminlərin qrupları.
42. B qrupu vitaminləri
43. D vitamini və onların təsiri.
44. Hormon və Hormonal preparatlar.
45. Fermentlər və ferment preparatları.

"Latın dili və baytarlıq terminologiyası" fənninin sillabusu 050704 "Baytarlıq təbabəti" ixtisasının tədris planı və fənn proqramı əsasında tərtib edilmişdir. Sillabus "Baytarlıq və zoomühəndislik elmləri kafedrasında müzakirə edilərək (12 sentyabr 2025-ci il 01 sayılı protokol) təsdiq olunmuşdur.

Fənn müəllimi:

b/m.T.T.Hüseynov

Kafedra müdiri:

dos.R.M.Bilalov